

2015

Þjóðarspegilinn

Ráðstefna í félagsvísindum XVI

Þjónustusókn og samfélagsábyrgð í dreifbýli

Gréta Bergrún Jóhannesdóttir og Óli Halldórsson

Félags- og mannvísindadeild

Ritstjórar:

Helga Ólafsson og Thamar M. Heijstra

Rannsóknir í félagsvísindum XVI. Erindi flutt á ráðstefnu í október 2015

ISBN: 978-9935-424-19-8



HÁSKÓLI ÍSLANDS

Þjónustusókn og samfélagsábyrgð í dreifbýli

Gréta Bergrún Jóhannesdóttir
Óli Halldórsson

Þjónustustig byggðakjarna og dreifbýlis getur haft mikil áhrif á búsetugæði á landsbyggðinni. Norðausturhorn landsins er víða strjálbýlt og erfitt getur reynst að halda uppi viðunandi þjónustustigi á svæðinu. Auknar vangaveltur hafa verið um samfélagsábyrgð í minni samfélögum og hvers vegna konur kjósi síður að búa á landsbyggðinni heldur en karlar. Á svæðinu austan Jökulsár á fjöllum eru byggðakjarnar sem að einhverju leyti eru sambærilegir, þar sem sjávarútvegur og landbúnaður eru megin stóðir atvinnulífsins. Íbúar eru jafnframt tiltölulega fáir á stóru svæði, eða um þúsund manns frá Jökulsá í Öxarfirði að Bakkafirði. Næsti stóri þjónustukjarni er Húsavík þar sem búa um 2200 manns og finna má flesta grunnþjónustu s.s fataverslanir, byggingarvöruverslun, þjónustu sýslumanns og fleira. Lengi hefur verið uppi umræða um að íbúar á Austursvæðinu sækji litla þjónustu á Húsavík og keyri frekar lengri leiðir til að sækja þjónustu. Leitað er svara við því hvort þetta sé rétt og þá hvaða þjónusta það er helst sem sótt er út fyrir nærsvæðið. Þá þótti einnig áhugavert að kortleggja hvert Húsvíkingar sækja sjálfir þjónustu og voru þessi svæði því valin til að kortleggja þjónustusókn á svæðinu. Til þess að skapa tækifæri til eflingar atvinnulífs og svæðisins í heild, þarf að skoða hvar helstu ógnir og tækifæri liggja, hvort sem það er í bættri þjónustustigi eða breyttri samfélagsábyrgð.

Aðferðafræði

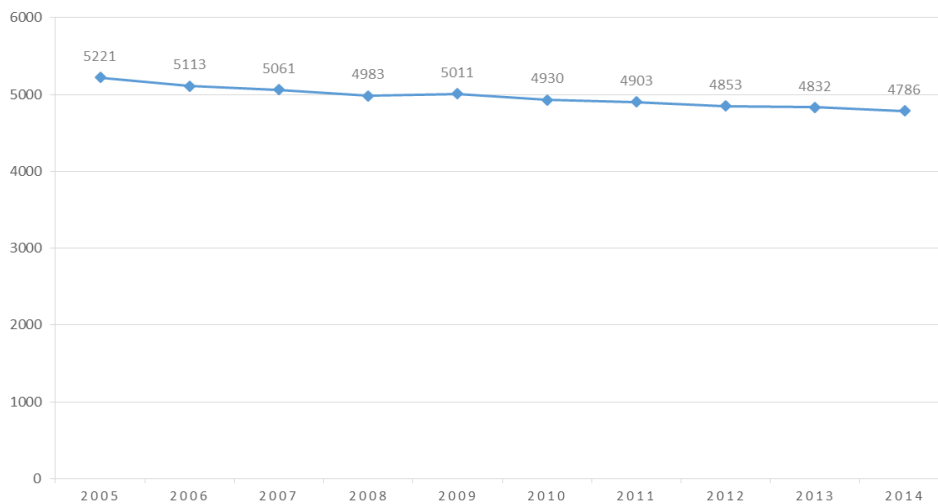
Svæðin sem rannsóknin nær til eru skilgreind eftir póstnúmerum: Austursvæði - 685 Bakkafjörður, 680/681 Þórshöfn, 675 Raufarhöfn, 670 Kópasker, 671 Kópasker (austan Jökulsár) og svo 640 Húsavík. Á rannsóknarsvæðinu búa um 3200 íbúar og skráð heimili eru 1285 sem öll fengu eintak af könnuninni send heim til sín í bréfpósti. Óskað var eftir að húsráðendur á heimilinu svöruðu könnuninni en húsráðandi var skilgreindur sá/sú sem ber fjárhagslega ábyrgð á heimilinu og sér um ákvarðanatöku er það varðar. Viðfangsefni spurninganna er sókn heimilisins í þjónustu af ýmsu tagi, í heimabyggð og utan og gildir þá einu hvort húsráðendur hafi svarað í sameiningu eða hvort annar eða einn húsráðandi hafi svarað fyrir báða eða alla. Litið var til gagna frá Hagstofu Íslands og fyrri rannsókna Þekkingarnetsins (Búsetugæði á Norðausturlandi, 2009) til samanburðar. Einnig var stuðst við útreikninga velferðarráðuneytisins (Velferðarráðuneyti Íslands, 2014) þegar horft var í kostnað við innkaup á matvöru.

Alls bárust 328 svör frá öllum póstnúmerunum sem jafngildir 25% svarhlutfalli. Þegar allt þýðið er til skoðunar er lágmarkshætta á skekkju sem stundum getur orðið í úrtökum. Miðað við þessa úrtaksstærð, 1285 heimili sem eru allt þýðið, duga svör frá 295 heimilum til að niðurstöðurnar séu marktækar miðað við 95% öryggismörk (Vaske, 2008). Þar gefum við okkur einnig 50/50 líkur á svörum, þ.e. að jafn miklar líkur séu á svörum á hvorn veginn sem er og engin ástæða til að ætla þýðið sé skekkt á einhvern hátt (Vaske, 2008). Við útreikninga er stundum talað um „Austursvæði“ en þá er átt við allt svæðið austan Jökulsár og að Bakkafirði. Í þessari svæðisskiptingu er stuðst við fyrri rannsóknir sem Þekkingarnetið hefur unnið (Óli Halldórsson, Gréta Bergrún Jóhannesdóttir og Aðalsteinn Jóhannes Halldórsson, 2009). Einnig við skilgreiningar sem Atvinnuþróunarfélag Þingeyinga hefur gert er varðar áhrifasvæði frá

Húsavík í innviðagreiningu á Norðausturlandi en þar er þetta svæði kallað Norðausturhornið (Reinhard Reynisson, Jóna Matthíasdóttir, Tryggvi Finnson og Ari Páll Pálsson, 2012).

Mannfjöldaþróun og kynjasamsetning

Miklar breytingar hafa orðið á mannfjölda á rannsóknarsvæðinu síðasta áratuginn. Í heild hefur íbúum á starfssvæði Þekkingarnets Þingeyinga (norðausturhorn landsins frá Vaðlaheiði í vestri til og með Bakkafirði í austri) fækkað um 9,8% frá árinu 2004 á sama tíma og mannfjöldi á landinu öllu hefur aukist um 12% (Gréta Bergrún Jóhannesdóttir og Óli Halldórsson, 2014). Langmest hefur hlutfallsleg fækkun orðið á Raufarhöfn og ef litið er aftur til ársins 1998 hefur íbúum þar fækkað um meira en 50%. Raufarhöfn var fyrsta þorpið sem verkefni Byggðastofnunar um Brothættar byggðir náði til, en það hófst sem tilraunaverkefni árið 2012 (Byggðastofnun, 2014). Mikil fækkun hefur líka orðið við Bakkafjörð en einnig hefur íbúum fækkað á Húsavík, Kópaskeri og í nærsvæitum þéttbýliskjarnanna. Það þéttbýli sem hefur staðið í stað síðastliðin 10 ár er Þórshöfn og sveitarfélagið Langanesbyggð stendur hvað best er varðar íbúaðróun síðustu ár. Ef horft er á tölur á mynd 1 má samt sjá að lítillga hefur hægt á fólksfækkun síðastliðin ár.



Mynd 1. Fólksfjöldaþróun á starfssvæði Þekkingarnets Þingeyinga (Mannfjöldaþróun á starfssvæði Þekkingarnets Þingeyinga 2014)

Viðvarandi fólksfækkun gerir samfélögum erfitt fyrir að viðhalda ákveðnu þjónustustigi. Fólksfækkunin veikir enn fremur stöðir atvinnulífsins, sem þarf öruggt vinnuafl og ákveðna innviði. Einn helsti fylgikvilli fólksfækkunar er sá að aldurssamsetning breytist. Í Þingeyjarsýslum hefur fækkar í yngstu hópunum og meðalaldur íbúa hækkar. Einnig hefur sú þróun orðið víða að þeir sem flytja að heiman vegna skólagöngu flytja síður heim aftur og þá vantar bæði ung börn og fólk á aldrinum 25-45 ára. Síðarnefndi aldurshópurinn er talinn hvað virkastur í atvinnulífi og barneignum og fækkun í þessum hópi veikir stöðu samfélagsins (Byggðastofnun, 2014).

Kynjahalli á landsbyggðinni

Á Norðurlandi eystra hefur dregið saman með kynjunum í fjöldatölum síðustu ár þó ennþá séu karlar fleiri en konur. Kynjahalli ber vott um stöðnun í samfélaginu, ber merki um ákveðinn veikleika og hefur takmarkandi áhrif á þróun samfélagsins. Tölur sýna að konur flytja frekar úr dreifbýlinu en karlar og er þetta vandamál þekkt víðar í Evrópu (Bygðastofnun, 2014). Í Þingeyjarsýslum hefur þó nokkur kynjahalli verið undanfarin ár en dregið saman líkt og annars staðar á Norðurlandi eystra. Meiri sveiflur eru á fjölda karlmannna og má meðal annars sjá smá sveiflu upp á við, á árunum eftir efnahagshrunið 2008, sem þó gekk niður aftur. Hreyfanleiki fólks á milli atvinnusvæða er eitt af því sem hefur breytt atvinnumöguleikum fólks mikið á landsbyggðinni en það virðist vera sem það sé kynbundið hversu mikill þessi hreyfanleiki er. Konur fara síður lengra frá heimilinu til að sækja vinnu (Anna Karlsdóttir og Auður H. Ingólfssdóttir, 2011). Þar má t.d. nefna að tilkoma Hvalfjarðarganga hafði meiri áhrif á karla en konur, þar sem þeir eru virkari notendur og þessi framkvæmd stækkaði þeirra atvinnusvæði meira heldur en kvenna (Hjördís Sigursteinsdóttir og Kjartan Ólafsson, 2004). Í viðtalsrannsókn sem gerð var á Húsavík árið 2009 var talað við nokkrar konur á öllum aldri með mismikla menntun. Þar kom fram að helstu ástæður þess að þær kusu að búa á Húsavík, og flytja heim aftur ef þær höfðu flutt tímabundið af staðnum, voru félagslegar aðstæður og þá helst í formi fjölskyldu. Þar á eftir kom fram mikilvægi þess að hafa vinnu sem hæfði þeirra menntun og kröfum. Hins vegar kom það nokkuð skýrt fram að þær voru ekki mjög hreyfanlegar í þeim skilningi að atvinnusvæðið afmarkaðist við Húsavík, meðal annars vegna ábyrgðar á heimili og börnum í fjarveru eða vegna vinnutíma makans. Þær töldu líklegra að þær myndu flytja í burtu að sækja vinnu ef ekkert byðist á Húsavík, frekar en sækja vinnu lengra frá heimilinu (Anna Karlsdóttir og Auður H. Ingólfssdóttir, 2011).

Þjónustan í heimabyggðinni

Á umræddu rannsóknarsvæði er mismunandi þjónustustig og ekki hægt að setja Húsavík og Austursvæðið undir sama hatt, en undanfarin ár hefur samrekstur stofnana orðið algengari svo sem pósthús og bankar. Til að greina svæðin betur er gott að líta á þá þjónustu sem finna má í hverjum byggðakjarna fyrir sig.

Bakkafjörður - Lítil einkarekin matvöruverslun er á staðnum og grunnskóli. Þorpið byggir afkomu sína á sjávarútvegi og þó nokkur smábátaútgerð er á staðnum. Landbúnaður í nágrenni Bakkafjarðar er smár í sniðum.

Þórshöfn - Samkaup rekur matvöruverslun á staðnum en þar er einnig banki/sparisjóður, veitingastaður, grillskáli, gisting, vélsmíðaverkstæði, trésmíðaverkstæði, daggæsla, leikskóli, grunnskóli, framhaldsskóladeild og fleiri smáfyrirtæki. Heilsugæslustöð er á staðnum með lækni sem sinnir einnig íbúum Raufarhafnar og Kópaskers. Stærsti atvinnuveitandi á staðnum er Ísfélag Vestmannaeyja og byggir samfélagið afkomu sína á sjávarútvegi. Landbúnaður í nágrenni Þórshafnar er sterkur og hefur endurnýjun verið nokkur á síðustu árum í greininni.

Raufarhöfn - Í þorpinu er samrekin grunnskóli og leikskóli. Lítil einkarekin matvöruverslun, hótél með veitingasölu, íþróttahús, og pósthús, banki og skrifstofa sveitarfélagsins er samrekið á einum stað. Heilsugæslustöð er á staðnum með lækni sem sinnir einnig íbúum Þórshafnar og Kópaskers. Þorpið byggir afkomu sína að mestu á sjávarútvegi en ferðaþjónusta hefur einnig verið að aukast. Nokkur smærri fyrirtæki eru á Raufarhöfn en stærsti vinnustaðurinn er GPG fiskverkun. Landbúnaður í nágrenni Raufarhafnar er á undanhaldi þó einhver endurnýjun hafi orðið.

Kópasker - Í þorpinu er nú búið að opna leikskóladeild eftir nokkurra ára hlé en grunnskólabörn sækja skóla í Lund í Öxarfirði. Lítil einkarekin matvöruverslun er á staðnum og samrekið pósthús og sparisjóður. Heilsugæslustöð er á staðnum með lækni sem sinnir svæðinu frá Kópaskeri til Þórshafnar. Nokkur smærri fyrirtæki eru á staðnum en stærsta fyrirtækið er sláturhúsið Fjallalamb. Sjávarútvegur hefur verið á undanhaldi. Landbúnaður í nágrenninu er nokkuð sterkur og einhver nýliðun hefur orðið síðustu ár.

Húsavík - Einn leikskóli er á Húsavík, grunnskóli, framhaldsskóli og daggæsla. Tvær matvöruverslanir eru í bænum og þar af er önnur skilgreind sem lágvöruverðsverslun. Þá er þar einnig flest sú þjónusta sem þarf fyrir íbúa og heimili svo sem verkstæði, fataverslanir og byggingavöruverslun. Ferðaþjónusta hefur aukist mikið síðustu ár og telst meðal undirstöðuatvinnugreina á staðnum. Sjávarútvegur og fiskvinnsla eru áberandi atvinnugreinar á Húsavík ásamt slátrun og kjötvinnslu sem hefur eflst nokkuð síðustu ár. Aðalstöðvar Heilbrigðisstofnunar Þingeyinga eru á Húsavík, auk sýslumannsembættis og fleiri stofnana sem þjóna öllu svæðinu í Þingeyjarsýslum. Landbúnaður er nokkuð sterkur í nágrenni Húsavíkur.

Niðurstöður rannsóknar

Svörun skiptist hlutfallslega jafnt eftir svæðum en það þýðir afar fá svör frá fámennustu póstnúmerunum. Það má því draga varlegar áætlanir út frá einstaka svæðum en heildarsvörun er marktæk miðað við 95% öryggismörk.

Verslun og þjónusta

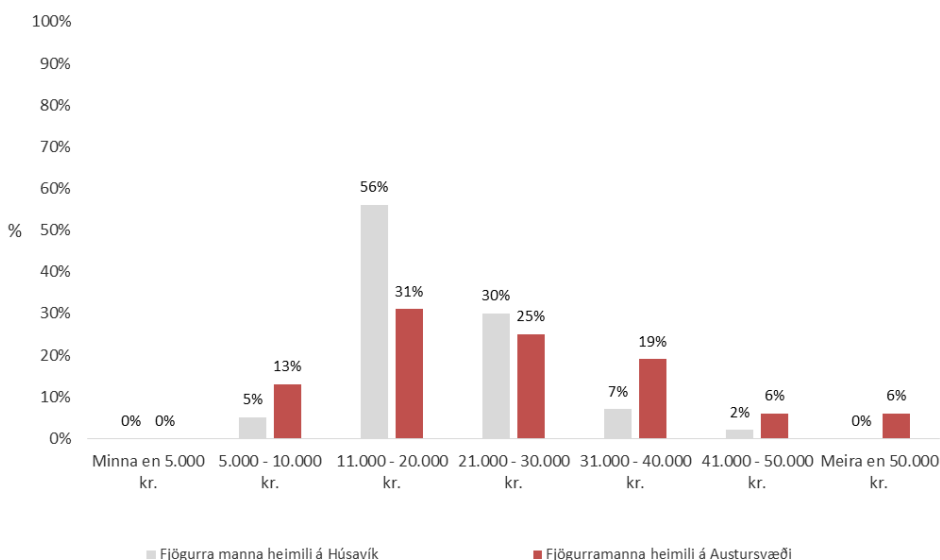
Flestir þátttakendur svöruðu því til að dagleg verslun færi fram í heimabyggð og geta vegalengdir í aðra þjónustukjarna haft eitthvað um það að segja. Út frá mynd 2 má þó sjá ákveðnar vísbendingar um að íbúar á Austursvæði eru frekar að sækja matvöruverslun til Akureyrar heldur en Húsavíkur. Þar má reikna með að um stórinnaup sé að ræða en alls 69% þátttakenda sögðu stórinnaup í lágvöruverðsverslun vera á bilinu 1-40% matvöruverslunar á heimilinu, 24% sögðu að heildarhlutfall stórinnaupa væri 40-80% og 7% þátttakenda sögðu það vera meira en 80% af innkaupum heimilisins. Hér ber að geta að verslunin Kaskó á Húsavík flokkast sem lágvöruverðsverslun en er smá í sniðum miðað við slíkar verslanir á stærri stöðum.

Hvar verslar þitt heimili matvöru?										
	3-7 sinnum í viku		1-2 sinnum í viku		1-3 sinnum í mánuði		1-6 sinnum á ári		Sjaldnar/aldrei	
Póstnúmer	Húsavík	Húsavík	Akureyri	Húsavík	Akureyri	Húsavík	Akureyri	Húsavík	Akureyri	
640	154	66	0	10	28	0	83	0	6	
670	1	3	0	4	2	4	3	0	2	
671	0	3	0	12	4	3	13	0	0	
675	0	0	0	0	2	3	4	0	0	
680	0	0	1	1	6	7	12	3	1	
681	0	0	0	0	1	4	7	1	0	
685	0	0	0	0	4	1	1	1	0	

Mynd 2. Matvöruinnkaup á Húsavík samanborið við Akureyri

Þegar spurt var um hversu háum upphæðum þátttakendur töldu að eytt væri í matarinnkaup á heimilinu á hverri viku kom glögglega í ljós að íbúar á Austursvæði

telja sig eyða nokkuð meira í matvöru í hverri viku heldur en íbúar á Húsavík. Velferðarráðuneytið reiknar með að fjögurra manna vísitölufjölskyldan fari með 125.118 krónur á mánuði sem heimfærast yfir árið á 28.873 krónur á viku (Velferðarráðuneyti Íslands, 2014). Eins og sjá má á mynd 3 þá er nokkuð hátt hlutfall þátttakenda sem telur sig versla fyrir 20 þúsund krónur eða minna í hverri viku og má vera að einhverjir áætli þar bara daglega verslun en ekki stórinnskaup. Þá má sjá að 31% íbúa á Austursvæði telja sig fara með meira en 30 þúsund krónur í matvæli í hverri viku en aðeins 9% af íbúum Húsavíkur svara því til.



Mynd 3. Upphæð sem varið er til matarinnkaupa í hverri viku.

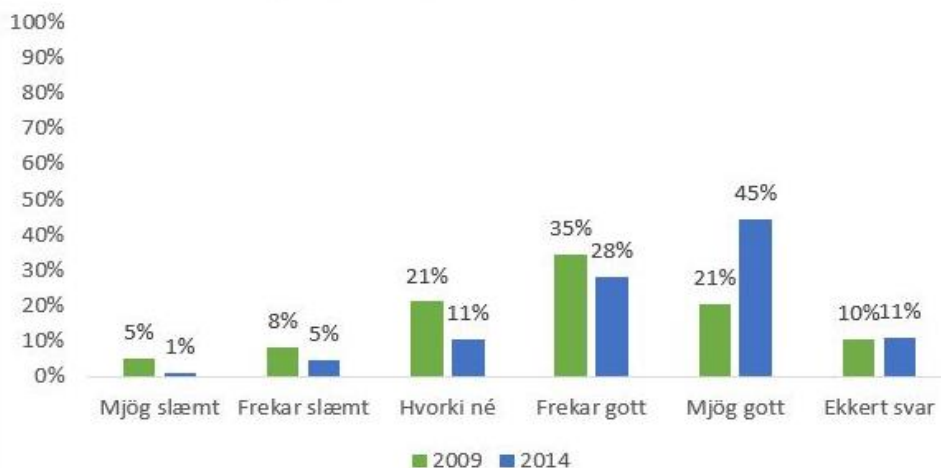
Að lokum var opin spurning þar sem leitað var svara við því hverju það myndi breyta að fá nýja lágvöruverðsverslun á Húsavík. Fjölmargir svöruðu spurningunni og var meirihluti svara á þá leið að það myndi þýða lægra matvöruverð, auknar ráðstöfunartekjur og bætta hag heimilanna. Einnig voru margir sem sögðu að það myndi fækka ferðum til Akureyrar og auka verslun á Húsavík. Þá var einnig áberandi hvað margir töluðu um að það myndi auka vöruúrval. Svör Húsvíkinga voru tekin út sérstaklega og greind og kom fram að flestir telja að slíkt myndi lækka matarkostnað heimilisins, auka verslun í heimabyggð og eitt aðaláhersluatið þar var einnig að vöruúrval myndi aukast og þó nokkrir nefndu óánægju með úrval ferskvöru á Húsavík. Margir nefndu þó að það myndi ekki skipta miklu máli þar sem Kaskó væri til staðar og þeir versluðu þar. Þegar spurt var um aðra verslun en matvöru beindist aðalstraumurinn enn frá Austursvæðinu til Akureyrar en þó voru nokkrir sem sögðust versla á Húsavík nokkrum sinnum á ári¹

Spurt var um notkun vefverslana og voru alls 61% heimila sem svöruðu því játandi að versla á netinu og 39% sem svöruðu neitandi. Af þeim sem höfðu verslað á netinu nýttu flestir sér íslenskar vefverslanir, eða 52%, en næst á eftir komu bandarískar netsíður.

Aðrir þættir sem spurt var um voru gæði grunnskóla á svæðinu en þar voru 78% sem sögðust frekar eða mjög ánægð með gæði þeirra, þá voru 90% svarenda sem sögðust vera frekar eða mjög ánægð heilbrigðisþjónstu. Þátttakendur sögðust mest sækja læknaþjónustu í sínum nærtækasta byggðakjarna en þegar spurt var um sókn í

¹ Á Þórshöfn hefur verið haldinn stór jólamarkaður síðastliðin 5 ár þar sem verslanir á Húsavík hafa komið og selt vörur. Eigendur segja það hafa aukið verslun af Austursvæðinu til muna.

tannlæknaþjónustu kom í ljós að meirihluti íbúa á Austursvæði sækir þá þjónustu bent á Akureyri, eða 55% svarenda, 13% sækja þá þjónustu á Húsavík en 32% annað, sem getur t.d. verið tannlæknaheimsóknir á heilsugæslustöðvar í viðkomandi byggðarlagi. Húsvíkingar sækja mest tannlæknaþjónustu á Húsavík, eða 79% svarenda, 19% sækja þá þjónustu á Akureyri og 2% sækja annað.

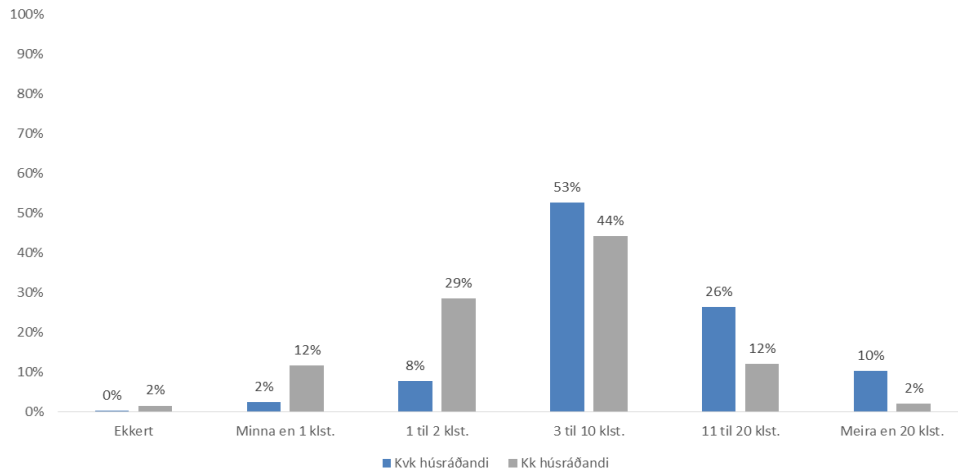


Mynd 4. Aðgengi að þjónustu sýslumanns.

Á mynd 4 má sjá að 73% svarenda sögðu aðgengi að þjónustu sýslumanns vera frekar eða mjög gott og er það nokkur aukning frá árinu 2009 þegar 56% svarenda á sama svæði svöruðu því til. (Óli Halldórsson o.fl., 2009).

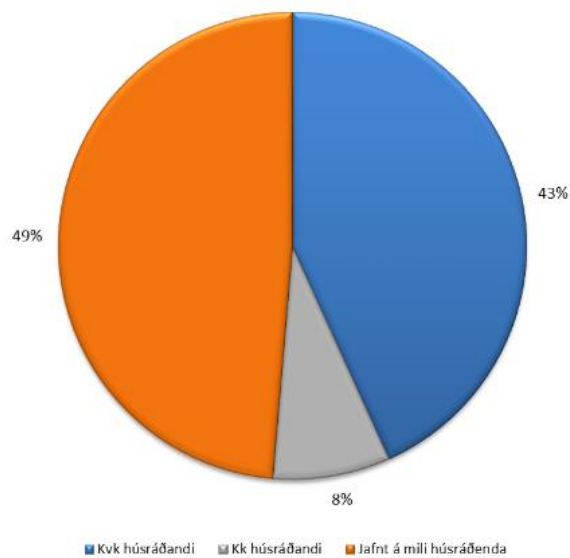
Kynjaskipt samfélagsábyrgð

Á Íslandi er atvinnuþátttaka kvenna með því mesta sem gerist í Evrópu og vinnutíminn hefur aukist, þ.e. konur vinna lengri daga en áður (Velferðarráðuneyti Íslands, 2013). Í byggðaumræðum á Íslandi undanfarin ár er algengt að þeirri spurningu sé velt upp hvort aðstæður á landsbyggðinni fæli konur frá búsetu enda sýna tölur Hagstofunnar að fleiri karlar en konur kjósa að búa á landsbyggðinni (Hagstofa Íslands, 2014). Eitt af því sem áhugavert var að skoða voru ýmsir samfélagsþættir í þessum litlu samfélögum og m.a. hvort ábyrgð kynjanna sé mismunandi. Ákveðið var að spyrja út frá húsráðendum og greina hvernig ákveðnir þættir skiptast niður á karlkyns og kvenkyns húsráðendum. Svör bárust frá 328 heimilum, þar sem alls voru 302 kvenkyns húsráðendur og 290 karlkyns húsráðendur. Þegar spurt var um tíma sem eytt var í heimilisstörf má sjá að ennþá bera kvenkyns húsráðendur meiri þunga af þeim verkum.



Mynd 5. Klukkustundum varið í heimilisstörf á hverri viku

Eins og sjá má á mynd 5 þá minnkar hlutfall karla eftir því sem klukkustundirnar í vikunni verða fleiri í heimilisstörfin og hlutfall kvenna eykst. Aðrar rannsóknir sýna svipaða mynd og nýleg alþjóðleg viðtalsrannsókn sýnir að íslenskar konur í fullu starfi og í stjórnunarstöðum eyða 12-13 klukkustundum á viku í heimilisstörf á meðan karlar í fullu starfi og í stjórnunarstöðum eyða 8 klst. á viku í heimilisstörf (Guðrún Linda Rafnsdóttir og Þóra Kristín Þórsdóttir, 2014). Þetta kallast einnig á við viðtalsrannsókn Önnu Karlsdóttur við húsvískar konur sem virðast ekki vera eins hreyfanlegar til vinnu vegna meiri ábyrgðar á heimili og börnum (Anna Karlsdóttir og Auður H. Ingólfssdóttir, 2011). Þegar spurt var um tíma sem eytt var í viðhald bifreiða og húsnæðis má sjá hlutverkin snúast við upp að vissu marki þó í heildina sé mun minni tíma eytt í þennan verkþátt á hverri viku.



Mynd 6. Hver ber ábyrgð á foreldrasamskiptum og foreldrafundum?

Þegar horft var á almenna samfélagsþætti má sjá nokkra áhugaverða þætti eins og hver sækir foreldrafundi. Á mynd 6 má sjá að af þeim sem svöruðu spurningunni eru

Það báðir foreldrar sem sækja foreldrafundi og sinna foreldrasamskiptum á helmingi heimila, að því gefnu að flest heimilin séu með kvenkyns og karlkyns húsráðanda, en 43% af kvenkyns svarendum segjast frekar bera ábyrgð á foreldrastarfi og 8% af karlkyns húsráðendum segjast bera meiri ábyrgð á foreldrastarfi. Svipaða sögu var að segja þegar spurt var um ábyrgð á tómstundastarfi barna, 52% kvenkyns húsráðenda sögðust frekar bera þá ábyrgð, 9% karlkyns húsráðenda og 39% sögðu að sú ábyrgð skiptist jafnt á milli húsráðenda. Þegar horft var til þátttöku í stjórnmalastarfi er hlutfallið nokkuð jafnt þar sem 32% kvenkyns húsráðenda segjast frekar taka þátt í stjórnmalastarfi, 36% karlkyns húsráðenda segist frekar hafa afskipti af stjórnmalastarfi og 32% segja að það skiptist jafn á milli beggja aðila.

Lokaorð

Almennt sækir fólk í hinum dreifðu byggðum rannsóknarsvæðisins matvöruverslun í heimabyggð, þ.e. í næsta þéttbýli. Þegar íbúar á Austursvæðinu sækja verslun utan heimabyggðar þá liggur leiðin frekar til Akureyrar heldur en í næsta þéttbýlisstaðinn, Húsavík. Sókn í þjónustu tannlækna styður þetta, þar sem fleiri segjast sækja til Akureyrar en Húsavíkur. Það vekur athygli hve stór hluti, eða 61% svarenda, notar einnig þjónustu netverslana. Ætla má að sá hluti hafi vaxið síðustu árin samfara auknu framboði og möguleikum til verslunar á netinu, bæði innan og utan lands. Í rannsókninni var hins vegar að öðru leyti ekki spurt um verslunarsókn lengra út fyrir rannsóknarsvæðið, en gera má ráð fyrir því að einhver hluti verslunar annarra þátta en matvöru eigi sér stað í útlöndum, í Reykjavík eða á öðrum stöðum á Íslandi.

Eftir stendur það lykilatriði að tilvist verslunar í heimabyggð, þ.e. í hverju þorpi/þéttbýlisstað er afar mikilvæg, þó svo að nokkuð hlutfall matvöru sé keypt í lágvöruverðsverslunum í stærri kaupstöðum. Þá má einnig draga þá ályktun að sóknarfæri sé í eflingu verslunar innan héraðsins, þ.e. á Húsavík, t.d. með því að þróa leiðir til að auka þjónustu við nærsveitir bæjarins og breyttri/bætttri þjónustu í matvöruverslun. Einnig má velta því upp hvort sífellt auknir möguleikar í netverslun af ýmsu tagi hafi ekki bætt verulega búsetuskilyrði í dreifðari byggðum, sem óhjákvæmilega eru fjær sérverslunum. Ebay, Amazon og íslenskar netverslanir geta þannig útvegað heim að dyrum í dreifbýlinu sömu sérvörur á áþekktum tíma og sama verði og er á stærri þéttbýlisstöðum. Þá er einnig vert að benda á að íbúar á Austursvæðinu eyða nokkuð meiri fjárhæðum í matvöru en íbúar Húsavíkur og hefur staðsetning lágvöruverðsverslunar þar mikið að segja. Þetta hefur eflaust þó nokkuð að segja um búsetuskilyrði og hag heimilanna á svæðinu.

Þegar kynin eru skoðuð sérstaklega birtast skýr merki um kynbundna skiptingu á heimilisverkum þar sem konur bera meiri þunga af hefðbundnum heimilisstörfum en karlmenn sjá meira um viðhald húsnæðis og bifreiða. Enn fremur er skipulagt foreldrastarf og foreldrasamskipti líka enn að meirihluta á ábyrgð kvenna en þetta kallast nokkuð á við aðrar rannsóknir um mismunandi ábyrgð kynjanna. Rannsóknin sýnir þó að þátttökuhlutfall kynjanna í stjórnmalastarfi virðist áþekkt. Fram hjá því verður hins vegar ekki horft að í sveitarstjórnnum og æðstu stjórnunarstöðum sveitarfélaga (oddvitar, sveitarstjórar) hallar nokkuð á konur. Rannsókn sem þessi getur aldrei horft til allra þátta samfélagsins en vonast er til að þetta gefi nokkra sýn á byggðarlögin sem um ræðir og gagnist til þess að bæta og styrkja byggðir Norðausturlands.

Heimildir

- Anna Karlsdóttir og Auður H. Ingólfssdóttir (2011). Gendered outcomes of socio-economic restructuring: A tale from a rural village in Iceland. *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender research*, 19(3), 163-180.
- Byggdastofnun. (e.d., b). Sóknaráætlanir landshluta 2014. Sótt af <http://www.byggdastofnun.is/is/verkefni/stodugreiningar-landshluta>
- Byggdastofnun. (e.d.,a). Framtíð fyrir brothættar byggðir. Sótt af <http://www.byggdastofnun.is/is/brothaettar-byggdir/framid-fyrir-brothaettar-byggdir>
- Gréta Bergrún Jóhannesdóttir og Óli Halldórsson. (2014). *Mannfjöldapróun á starfsvaði Þekkingarnets Þingeyinga*. Húsavík: Þekkingarnet Þingeyinga.
- Guðbjörg Linda Rafnsdóttir og Þóra Kristín Þórsdóttir. (2014). *Verkaskipting á heimilum í alþjóðlegum samanburði*. Þjóðarspeggillinn 2014, Háskóli Íslands: Óbirtur fyrirlestur.
- Hagstofa Íslands. (2014). *Vinnumarkaður*. Sótt af <http://hagstofa.is/Hagtolar/Laun-tekjur-og-vinnumarkadur/Vinnumarkadur>
- Hagstofa Íslands. (e.d). *Mannfjöldi*. Sótt af <http://hagstofa.is/Hagtolar/Mannfjoldi>
- Hjördís Sigursteinsdóttir og Kjartan Ólafsson. (2004). *Abrif Hvalfjarðarganga á samfélag og byggð á Vesturlandi*. Akureyri: Rannsóknarstofnun Háskólans á Akureyri.
- Jafnréttisstofa Íslands. (2014). *Konur og karlar á Íslandi 2014*. Sótt af http://jafnretti.is/D10/Files/Kvk_og_kk_2014_Isl.pdf
- Óli Halldórsson, Gréta Bergrún Jóhannesdóttir og Aðalsteinn Jóhannes Halldórsson. (2009). *Búsetugæði á Norðausturlandi*. Húsavík: Þekkingarnet Þingeyinga
- Reinhard Reynisson, Jóna Matthíasdóttir, Tryggvi Finnsson og Ari Páll Pálsson. (2012). *Greining innviða á Norðausturlandi*. Húsavík: Atvinnuþróunarfélag Þingeyinga.
- Vaske, J. J. (2008). *Survey research and analysis: Applications in parks, recreation and human dimensions*. Pennsylvania: Venture Publishing.
- Velferðarráðneyti Íslands. (2014). *Reiknivélar fyrir neysluviðmið*. Sótt af <https://www.velferdarraduneyti.is/neysluvidmid/>
- Velferðarráðneyti Íslands. (2013). *Jafnréttisþing 2013*. Sótt af http://www.velferdarraduneyti.is/media/Rit_2013/Jafnrettisskyrsla_2013.pdf